

Erindringer fra Hausmannsbrua

Det er ikke nødvendig å lukke øynene engang, det er der alt sammen, klart som glass. Komiske og tragiske episoder kommer om hverandre. Personer, gjenstander og navn som ikke eksisterer lengre og som har vært glemt i årtier dukker opp i rask rekkefølge.

AV SVEIN ANDERSEN

Elva flyter rolig, og det er stille i gatene. Ingen biler, ingen mennesker. Bare spurven forsøker seg med noen forsiktede kvitter, nesten som for å kjenne på stillheten. Hausmannsbrua krummer ryggen, strekker på skjelettet og nynner svakt. Sola er inne i dagens første time og det er helt stille, det er da brua liker seg best. Det er ikke mange som vet at brua har stemme, og at det er i stunder som disse at den nynner blidt og forsiktig.

Jeg henger over rekkverket og fornemmer samhörighet med brua. Vi er gamle kjente brua og jeg, og vi har vært venner i mange år.

For en som er oppvokst i området er det derfor som å bla i et album, når en henger over rekkverket og kjenner lukta av «Ælva». Eimen fra elva er svak, langt svakere enn før. Men for en «kjenner» så er den der helt umiskjennelig. Det er ingen forstyrrende lyder i denne første «hellige» timen, og tankene får arbeide i fred. Blikket søker nedover elvelø-

Svein Andersen er født 1938 og «reindyrka bakgårdsslynge» – hvilket han opplever som en hedersbe-tegnelse. I tillegg er han vaktmester i Botanisk hage.

pet, stopper, kjenner igjen detaljer, fortsetter, søker videre.

Hjernen begynner å arbeide fritt og uanstrengt, som en velsmurt maskin. Plasserer bygninger, brygger og båter på rett plass. Erindringsbildet blir fylt ut til minste detalj. Etter kort tid er alt på plass og personer begynner å dukke opp. Det er ikke nødvendig å lukke øynene engang, det er der alt sammen, klart som glass. Komiske og tragiske episoder kommer om hverandre. Personer, gjenstander og navn som ikke eksisterer lengre og som har vært glemt i årtier dukker opp i rask rekkefølge.

Området fra elva og opp til huse- ne ble kalt «Plan» og var et absolutt høybruksområde. Om vinteren fungerte det som båtoppplagsplass, ved- lager og lekeplass for gutta. Sommerstid var det treffsted, blomster- bed, uteplass for kaffeskravl, lørdagsfest – og lekeplass for gutta. De gangene det ble dekket langbord på Plan, da gikk man nesten mann av huse. Det var et yrende liv og en hektisk aktivitet hvor alle deltok.

Fra brua var det bare noen få skritt bort til Lakkegata. Den het egentlig «Lakkgata» for dem som bodde der. «Lakkgata, Akersælva, Grønnland, Vattland» er alle navn som går igjen i byhistorier og fortel- linger.

Hvordan kan det ha seg at det som før var fattigkvarter og nesten slum, nå i ettertid blir besunget og beskrevet som byens fargeklatter? Og gjerne da av folk som bare har overflatakjennskap til miljøet. Det er riktig at det var et fargerikt, varmt og saftig miljø, men like fullt et område som ble oversett av byens politikere og besteborgere.

Tross dårlige odds greide stedets befolkning å overleve i kampen mot

elendige boforhold, kulde, penge-
nød, tuberkulose og annen elendig-
het som hjemsoekte området. De vik-
tigste våpen i kampen var samhold,
et romslig vesen, humor, stahet og ei
teskje «Ærre så nøye'a?».

Filosofien var «Hver dag har nok
med sine sorger, men gleden tar vi
med, også til neste.» Alle hygge-
stunder ble gjenopplevd og dyrket
og gjenfortalt. Det var et mål i seg
selv, det å ha det morsomt. Det var
en overlevelsesteknikk.

Det er vel dette som er grunnlaget
for at disse stedene i dag fremstår
som bydeler med sjel og varme, og
jeg vil si med rette. Disse bydelene
var de som senest fikk dele den al-
minnelige utvikling. Følgelig var
forholdene de første årene etter kri-
gen tilnærmet slik de var de siste
tiårene før krigen.

Av alle de varme og verdifulle
menneskene som bodde i nærområ-
det får jeg velge litt tilfeldig i dette
rikholdige persongalleriet.

«Bekken» bodde i Lakkegata 20 i
bakgården ned mot elva, helt inn til
Hausmannsbrua. Jeg tro det står et
trafikklys der idag. Dette var en tre
etg. murgård, hvor han bodde i 1.
etg. og jeg i 3. Bekken var en snill
mann, og han hadde klumpfot. Han
het egentlig Erling. Gammasjen på
klumpfoten lignet på den Finnbeck
hadde, så veien fra Finnbeck til
Bekken var kort. Han var til tider litt
melankolsk, og når tørsten var på
det verste, ble han sentimental. Men
uansett, for meg var Bekken en av
de jeg tross alt kunne regne med.
Livet i Lakkegata var ikke alltid like
lett, og da var det greit å ha noen en
kunne søke nødhavn hos. Han så
snill ut i ansiktet og med et merk-
verdig ungdommelig preg, tross sine
år og levemåte. Han var forresten
ikke så ulik bestemutter når jeg ten-

ker meg om, og hun var nesten eng-
el. Bekken påsto nemlig: «Hu bor
noen etasjer for lavt den dama der.
Hu tilhører døm der oppe».

I gitte anledninger var Bekken
uvurdelig, som den gangen han var
fiskerikonsulent i særklasse.

Det var en drøy løpetur fra
Hersleb skole til Hausmannsbrua,
men jeg hadde det travelt. Det var
engang ikke tid til å kaste stein i
elva ved Brødrene Sundt. To ganger
om dagen kasta vi stein ned i elva
på det stedet, på vei til og fra sko-
len.

Under krigen måtte et skadet eng-
elsk bombefly slippe sine bomber
uarmert i elva, og i mange år lå
bomba i elva. Et stort skilt viste:
«Sjøpeltømming forbudt! Udetonert
mine i grunnen». I mange år prøvde
vi å få til en «smell», men uten hell.
Heldigvis. Først mange år senere ble
bomba fjernet av Forsvaret.

Gjennom porten i nr. 20 hylte jeg
stammeskriket for å fortelle Bekken
at jeg var hjemme. Det var lønnings-
dag. Etter avtale hadde Bekken spart
alle pengene jeg hadde tjent på
ærender og strøjobber i løpet av vin-
teren. Bekken bodde i første etasje –
han sto i døra da jeg kom fykende
inn i gangen.

«Du får stikke opp og få deg en
matbeta først. Jeg har snakke med
bestemorra di.» Maten sto ferdig.
Bestemutter var fullt klar over
sakens viktighet. Det skulle nemlig
handles i dag. Helt siden seinvinte-
ren hadde Tæbben og jeg spart til
«hekle», og nå var det blitt meldt at
piren var på veg inn fjorden.

Bekken skulle være med som sak-
kyndig voksen, og handelen skulle
foregå hos Nullmeyer Sport på
Lillettervet. I sesongen var det så
stor trafikk hos Nullmeyer at salget
av bambusstenger grenset til trelast-

handel. Stenger ble prøvet og vraket, men vi fikk ikke så lange stenger som vi ønsket. Bekken var bestemt på det området: «Får'u på en ansjos med den stanga der, så går'u på trynet uti.» Tæbben og jeg sto med svai i ryggen og prøvde de største som fantes på lageret. Sene og kroker ble montert, men pengene holdt ikke til søkke.

Ekspeditøren og Bekken hadde en mumlende konferanse, og med en del kremting og avledende manøver sklei to søkker ned i lomma til Bekken. «Raska på gutter», Bekken hadde det travelt. Ekspeditøren blunka lurt, «Velkommen igjen.» Sørenga eller Vippa? Vanskelig valg. Bekken «konsulterte foten» som han kalte det. Han så ned på klumpfoten sin og prøvde å gå noen skritt. «Vippa», sa han bestemt.

På Fred. Olsen kaia lå bare «Bolt» inne, så her var det rikelig med plass. Det var tidlig på ettermiddagen og få på kaia, bortsett fra pensjonistene som alltid hadde de beste plassene. Vi rigga oss til mens Bekken gjorde et slag bortover for å se om noen hadde fått fisk.

Tæbben og jeg var overivrige etter å få ut redskapen. Vi satte oss med passelig mellomrom, spyttet i sjøen og slang ut snøret.

«Hva i svarte gampen, harr'u tenkt å rive hue a fisken?» Bekken var tilbake. «Du må ikke nappe opp på den måten! La stanga få jobbe, bruk svikten. Ikke for fort opp, og langsomt ned, vente litt, og opp på nytt.»

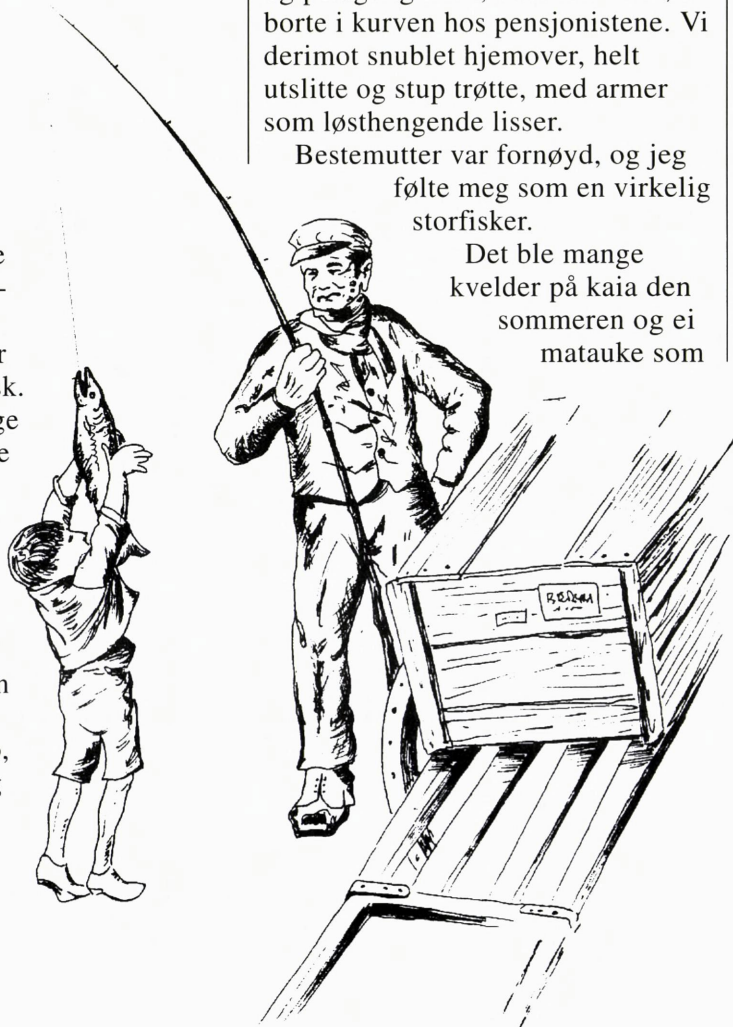
Bekken demonstrerte med nensomme nesten frøkenaktige bevegelser. «Det er snakk

om å ha følelse i draget serru. Det nytter ikke å bruke redskapen som en strikkballe.» Jammen ble det fisk. Det ble over tredve tilsammen. «Ja, det blir åtte til hver det, omtrent », sa Bekken. Tæbben og jeg så på hverandre. Vi var såvisst ingen regnemestere, og det var ingen stor hemmelighet. Det hadde læreren sørget for, så da måtte det vel være riktig. Det var klart at Bekken skulle ha sin del. Men, ble det åtte på hver detta her da? Bekken flira og hadde det stormorro. Vi så helt uforstående ut. «Dere trudde kanskje de søkkene var veldig billige dere?» Å ja, ekspeditøren. Vi så slukøra ut.

Bekken måtte bære stengene og fangsten. Han var i strålende humør og påtagelig frisk, etter flere besøk borte i kurven hos pensjonistene. Vi derimot snublet hjemover, helt utslitte og stup trøtte, med armer som løsthengende lisser.

Bestemutter var fornøyd, og jeg følte meg som en virkelig storfisker.

Det ble mange kvelder på kaia den sommeren og ei matauke som

gjorde monn. Bakdelen med hele fiske var at vi selvfølgelig måtte spise av vår egen fangst, og fisk var jo ikke akkurat noen matfavoritt. Røykte pølser! Det hadde vært noe å få på hekla det. Jeg ble gruelig lei pir den sommer'n.

I likhet med mange andre i dette miljøet var Bekken slik at han hjalp uoppfordret, og han fant det helt naturlig å ta i et tak der det var nødvendig. Like naturlig var det å motta denne form for hjelp, etter reglen: Denne gangen meg, neste gang deg. Det var forøvrig ingen som var særlig nøyeregnende i dette, det var bare en holdning.

Etter krigen var det mangel på det meste, dette gjaldt også klær. Den tids tekstiler var ikke vaskevennlige, men heldigvis reparasjonsvennlige. Klær ble stoppet, lappet, omsydd og utnyttet til siste trevl.

Storvask var et månedlig mareritt for meg, og jeg kan fremdeles erindre hvordan svetten silte og armene verket – storvask var en plage. Det verste for meg var når tøyet skulle ruller. På loftet sto det et monster av ei rulle, tre meter lang og en og en halv meter brei, og anslått vekt to tonn. Eikestokkene som tøyet ble rullet på ble tyngre og tyngre, og den «enorme» tøyhaugen syntes ikke å minke. Sveivehjulet var digert, og Bestemutter og jeg måtte begge ta i det vi maktet.

Det var i slike situasjoner Bekken kunne dukke opp. Han kunne sveive med ei hand uten problemer, og da ble det fart på sakene. Da gikk det bokstavelig så fillene føyk. Bestemutter rulla tøyet på stokken, Bekken sveiva og jeg rulla av og hang tøyet over bukken. Det gikk «strykende». Etterpå fikk begge det vi helst ville ha. Bekken sine øl og jeg fikk sørpe.

Sørpe var en særegen fattigmannskost. Gammelt hardt brød ble skjært i biter og blandet med sukker og godt avkokt kaffe blandet i en bolle. Alle visste jo at kaffe var usunt for barn, men kokte man lenge nok på gruten forsvant nok alle de farlige stoffene. Som sagt, etter fjerde gangs oppkok kunne jeg få «kaffien» til sørpebollen min. Bekken greide som regel å lure oppi ei ekstra skje med sukker i bollen, men aldri uten at Bestemutter merket det. Han ristet oppgitt på hodet til meg: «Den kjærringa har auer i nakken!» Bestemutter var stakk døv som følge av gulsott som fireåring, men observasjonsevnen var helt inntakt.

Bekken var en av mine «nødhavner», og når det blåste som verst var han god å ha. Det er nemlig ikke bare på toppene det blåser.

Det er jo alltid slik at det er de minste og de med lavest status det hakkes mest på. I denne sammenheng hadde jeg et dårlig startgrunnlag. Jeg var ekstremt liten av vekst, og var derfor antatt som et lett offer for de større som ville prøve kreftene sine.

Utedass var det flere som hadde, men vår var dårligst. Dette var merkelig nok en av de tingene som telte i status-sammenheng, selv blant de voksne. Men det som var mest utslagsgivende var mangel på faderlig opphav. Historien om en far i Amerika var ikke holdbar. Ihvertfall ikke når han stadig skiftet navn. Jeg greide nemlig aldri å huske hvilket navn jeg hadde brukt sist.

Kanskje nettopp på grunn av dette ble det til at jeg fikk mine nødhavner. Om det var et sammentreff eller ei vet jeg ikke, men mange av mine «nødhavner» hadde en lyte. Bestemutter døv med en hånd, Bekken med klumpfot, Skomakern i rulle-

stol, Stake med deformert hode, Porat med Parkinsons, Aslaug med pukkel, Karlsen Malern invalid, pluss flere andre. Disse var alle voksne mennesker, og jeg kunne sitte i timevis og høre dem fortelle om alt mulig. Ved gitte anledninger kan noen av disse fortellingene tre klart frem, og det er først som voksen jeg virkelig forstår å verdsette dem.

Bekken var særlig grei å ha. Han var svært ofte i det området hvor jeg var. Nede på Plan ved elva. Det jordstykket som var mellom husene og elva ble kalt Plan. Plan var et eldorado for gutter med utferds-trang. Om vinteren lå båter i opplag her, og om sommeren var det «fria-reale» og lagerplass. En herlig plass for gutter. Her var alt en kunne tenke seg å ha bruk for, særlig hvis det var behov for å utbedre «hovedkvar-teret».

«Hovedkvarteret» vårt var særlig smart plassert. Det lå på Plan i Lakkegata 20 og hadde tre inngan-ger. En vanlig som syntes og ble brukt til daglig. Nødutgangen var fiks. Med et enkelt grep falt den ene veggen ut og veien var fri. Dette var i tilfelle overraskende angrep, eller sinte båteiere som savnet visse praktiske redska-per som hammer, kniver osv. som vi hadde «lånt». Bak den store verktøykassa var den mest hemmelige inngangen som gikk i tunnel bak plankestabelen og inn i kjellern. Den ble bare brukt ved hemmelige møter og i nød-si-tuasjoner.

Bekken var ofte på plan sammen med sine venner. Der kunne de sitte i timesvis mens det klirret lystelig i flasker og glass. De gangene vi var i «krig» med gutta i «Kroghen» hadde vi avtale med Bekken. Han var

observatør for oss. Når vi kom kry-pende under brygga og tilkalte opp-merksomhet med «ugleskrik», rea-gerte Bekken alltid. Han kunne reise seg midt i en «Dampbåt» (et dram-meglass som gikk runden), blunke til sine kamerater og rope med høy røst: «Det er klart rolig vær i nordlig retning, men noe mer dis i sør.» Nytt «ugleskrik» – melding mottatt.

Gutta i «Kroghen» forsto lite eller ingen ting av disse kryptiske mel-dingene, og vi gikk ofte seirende ut av bataljene tross underlegenhet i antall.

Så en dag var det sorg i gata. Elva hadde tatt Bekken. Det gjorde så forferdelig vondt, ikke kunne jeg grine heller. Bekken satt helt sikkert i himmer`n og så om jeg grein. Han sa alltid at det var ikke til noen nytte å grine.

Jeg tok den hemmelige inngangen til hovedkvarteret, og der var jeg nesten hele dagen. Jeg tror nok de fleste visste hvor jeg var, men jeg fikk være i fred. Utpå ettermidda-gen hørte jeg Porat Ævelosen på den andre sida av elva rope: «Lille-Svein. Øøl!» Ja, da var det ingen vei forbi, butikkrun-den måtte gå sin gang. ■

